

Kapitel 7

Internationella jämförelser

Befolkningens utbildningsnivå

Utbildningsnivån hos den svenska befolkningen¹ är relativt hög vid en jämförelse med övriga oecd-länder. I Sverige hade 32 procent av befolkningen i åldern 25–64 år 2001 en eftergymnasial utbildning. Detta placerar oss på femte plats tillsammans med Finland. Större andelar hade Kanada, usa, Irland och Japan. När det gäller eftergymnasial utbildning som är tre år eller längre hamnar Sverige något längre ned på listan. 17 procent av svenskarna hade en lång eftergymnasial utbildning, vilket är något högre än genomsnittet för oecd-länderna (15 procent).

Andelen med endast förgymnasial utbildning är förhållandevis liten i Sverige, 19 procent jämfört med oecd-genomsnittet på 36 procent.

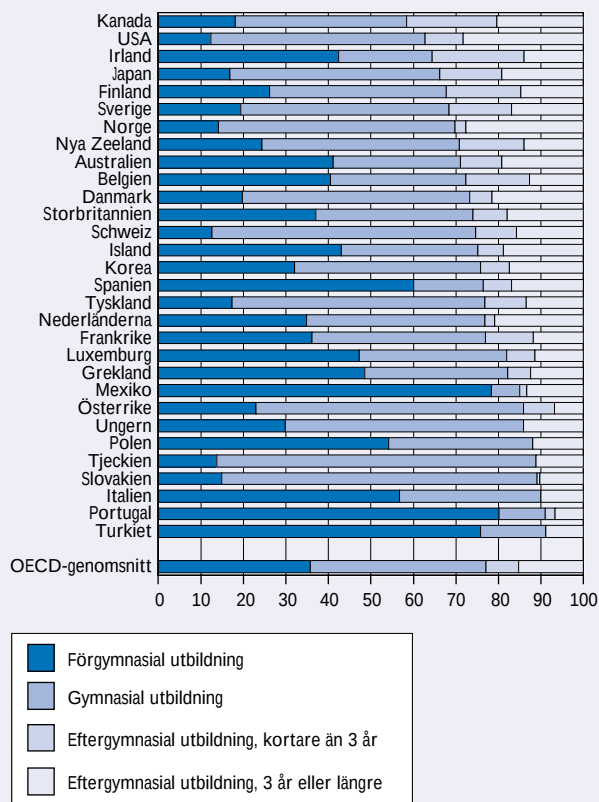
Låg utbildningsnivå i södra Europa

I flera av de sydeuropeiska länderna som Italien, Spanien, Turkiet och Portugal har mer än halva befolkningen bara förgymnasial utbildning. I Portugal är andelen så hög som 80 procent.

Högst utbildningsnivå, mätt som andelen med minst treårig eftergymnasial utbildning, har usa och Norge. I båda länderna är 28 procent högutbildade. Störst andel eftergymnasialt utbildade totalt har Kanada med 42 procent.

Utbildningsnivå för befolkningen i OECD-länderna 2001

Ålder 25–64 år. Andel i procent

Källa: oecd, Education at a Glance 2003.

1. Redovisningen av utbildningsnivå sker enligt den internationella utbildningsklassificeringen isced. Trots detta är det p.g.a. skillnader i utbildningssystem och redovisningsprinciper svårt att nå fullständig jämförbarhet i statistik över utbildningsnivå mellan länderna. I Sverige redovisas t.ex. från och med år 2000 även avklarade högskolepoäng utan examen under eftergymnasial utbildning vilket ledde till en höjning av framförallt den längre eftergymnasiala nivån detta år.

Formell utbildning

I den internationella utbildningsstatistiken jämförs utbildningsnivåer och inte olika skolformer. Det beror på att utbildningssystemen i så hög grad skiljer sig åt mellan olika länder. Exempelvis förs skolformer för vuxna eller elever med behov av särskild undervisning till den nivå som utbildningen bedrivs på. Kommunal vuxenutbildning och utbildning för vuxna med särskilda behov bedrivs både på grund- och gymnasieskolnivå. På dessa nivåer redovisas de tillsammans med den vanliga grund- och gymnasieskolan. Jämförande internationell vuxenutbildningsstatistik kan därför endast tas fram för högskolenivån. I Sverige fanns fler än 5 procent av alla i åldern 20–64 år i någon form av utbildning på grund- eller gymnasieskolnivån år 2001. I jämförelse med andra länder är detta en mycket hög siffra.

Högre utbildning

Tillgång och deltagande i högre utbildning

Under 90-talet byggde Sverige och flertalet länder inom oecd ut sin högre utbildning. Antalet studerande i högre utbildning ökade under den senaste redovisade femårsperioden (läsåren 1996/97–2000/01) med mer än 15 procent i oecd-länderna. I Sverige var ökningen under samma period 13 procent. Såväl i Sverige som inom oecd var det kvinnorna som stod för den största delen av ökningen. Sverige som byggde ut sin högre utbildning i början av 90-talet har fortsatt utbyggnaden, dock i något lägre grad i slutet av 90-talet.

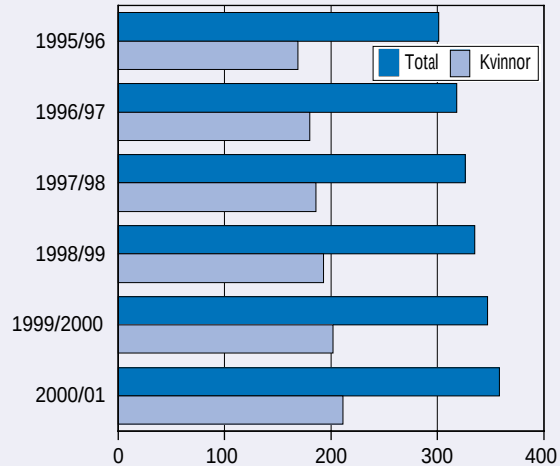
Skillnaderna är stora bland oecd-länderna när det gäller utbyggnaden av högre utbildning. De länder som visar låg utbyggnadstakt under 90-talet, bland annat usa och Tyskland hade relativt högt deltagande i högre utbildning redan i början på 90-talet. usa har till viss del ökat sin höga nivå, medan antalet högskolestuderande i Tyskland minskat något i slutet av 90-talet, främst beroende på att kvinnliga studerande inte ökat på samma

sätt som i övriga Europa.

Likartad utveckling redovisas för andra stora länder inom eu som Frankrike och Italien. Ökningen av antalet studenter inom eu läsåren 1996/97–2000/01 uppgick endast till 4 procent. Några länder, bland annat Sydkorea, Ungern och Portugal ökade antalet studenter med mer än 30 procent läsåren 1996/97–2000/01, men då från ett relativt lågt utgångsläge.

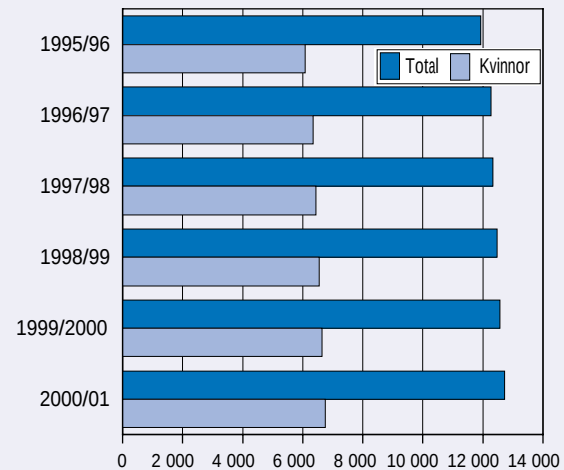
Studerande i högre utbildning i Sverige läsåren 1995 / 96–2000 / 01

Antal i tusental

Studerande i högre utbildning i EU läsåren 1995 / 96–2000 / 01

Antal i tusental

Källa: Eurostat: Key Data 2002, Eurydice, scb: UF20 SM0301

Högskolenybjörjare

Övergången till högskoleutbildning direkt efter gymnasieskolan är och har under 90-talet fram till läsåret 2000/01 varit låg i Sverige jämfört med flertalet andra oecd-länder. Sverige, övriga nordiska länder och Nya Zeeland hade den högsta medianåldern bland högskolenybjörjarna läsåret 2000/01. I Sverige var medianåldern 22 år bland de cirka 72 000 högskolenybjörjarna läsåret 2000/01.

På Irland, som hade högst andel unga nybjörjare, var mer än tre av fyra nybjörjare under 20 år jämfört med endast en av fem i Sverige läsåret 2000/01.

Studenter med utländskt medborgarskap

Den Europeiska unionens särskilda satsningar på utbytesstudenter har fått genomslag på de svenska högskolorna och universiteten. Andelen studenter med utländskt medborgarskap utgjorde drygt 7 procent av samtliga studenter vid svenska högskolor och universitet läsåret 2000/01. Jämfört med läsåret 1997/98 är det en ökning på mer än 60 procent, vilket är klart mer än genomsnittet i oecd och eu.

Examinerade

Bland oecd-länderna hade i genomsnitt 30 procent av studenterna i en typisk åldersgrupp examinerats från en längre högskoleutbildning läsåret 2000/01. Stora skillnader föreligger mellan länderna. I topp låg Australien och Finland med 42 respektive 41 procent. I botten återfanns Tjeckien och Österrike med 14 respektive 17 procent. Sveriges andel var 30 procent det vill säga som oecd-genomsnittet.

Inom oecd klarade i genomsnitt 7 av 10 som påbörjat en minst treårig högskoleutbildning att ta en examen läsåret 2000/01. I Sverige, som tillsammans med Italien hade flest ”drop-outs”, klarade bara varannan som påbörjat en längre högskoleutbildning att ta en examen. Sveriges höga andel ”drop-outs” beror bland annat på att vissa högskolestuderande läser fristående kurs utan

mål att ta formell examen, studenter som inte tar ut examen fast de uppfyller kraven samt fler äldre studerande med annat studiemönster än yngre högskolestuderande.

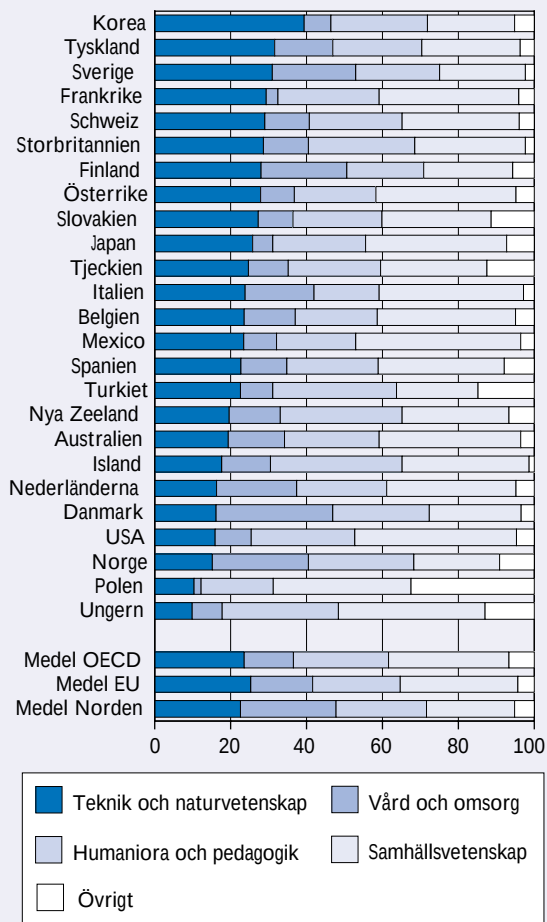
I topp låg Japan där mer än nio av tio som påbörjat en minst treårig högskoleutbildning examinerades.

Andelen med teknisk eller naturvetenskaplig inriktning, av examinerade från minst treåriga högskoleutbildningar, ökade i Sverige för varje år under senare delen av 90-talet.

I jämförelse med andra eu-länder hade Sverige en hög andel (31 procent) läsåret 2000/01. Sveriges ambitioner att öka andelen examinerade från längre tekniska och naturvetenskapliga utbildningar har sålunda lyckats bra.

Examinerade från minst treåriga högskoleutbildningar efter studieinriktning läsåret 2000 / 01

Andel i procent

Källa: oecd, Education at a Glance 2003.

Summerad examensfrekvens

Genom att studera de examinerades ålder ett visst år kan de examinerades andel av den totala befolkningen i varje ålder beräknas. Därefter summeras dessa andelar och man får då ett mått på hur stor andel av befolkningen som examinerats.

Forskarutbildning

I Sverige avlägger drygt 2,5 procent av en åldersklass en forskarexamen. Under den senaste tioårsperioden har antalet avlagda forskarexamina nästan fördubblats. Inom oecd avlägger i genomsnitt en person på hundra en forskarexamen. Ökningen av forskarexaminerade under 90-talet är något mindre än i Sverige. Inom oecd var två tredjedelar av de som avlade en forskarexamen män. I Sverige var könsfördelningen något jämnare. Sex av tio som avlade en forskarexamen läsåret 2000/01 var män.

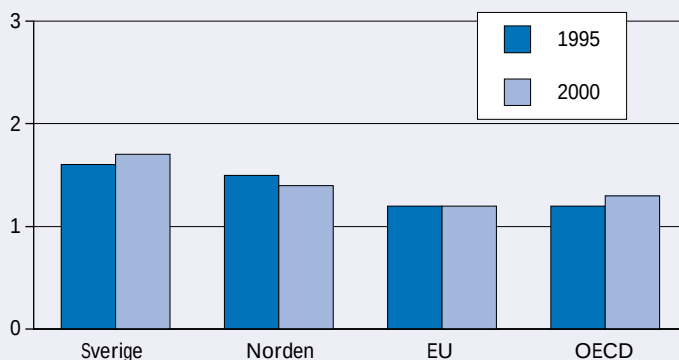
Kostnader för högre utbildning i förhållande till BNP

Utbildningskostnaderna för högre utbildning i både offentlig och privat regi i förhållande till respektive lands bruttonationalprodukt (bnp) varierade relativt stort under år 2000.

Tre länder (usa, Korea och Kanada) satsade klart mer på högre utbildning än övriga länder inom oecd. Dessa tre länders andelar översteg 2,5 procent, medan samtliga övriga oecd-länder låg en bit under 2 procent. Genomsnittet för oecd-länderna var 1,3 år 2000. Jämfört

Kostnader för högre utbildning i procent av BNP 1995 och 2000

Ländergenomsnitt

Källa: oecd, Education at a Glance 2003.

med 1995 har ingen nämnvärd förändring skett. Bland eu-länderna toppade Finland och Sverige med 1,7 procent och i botten återfanns Grekland och Italien med 0,9 procent år 2000.

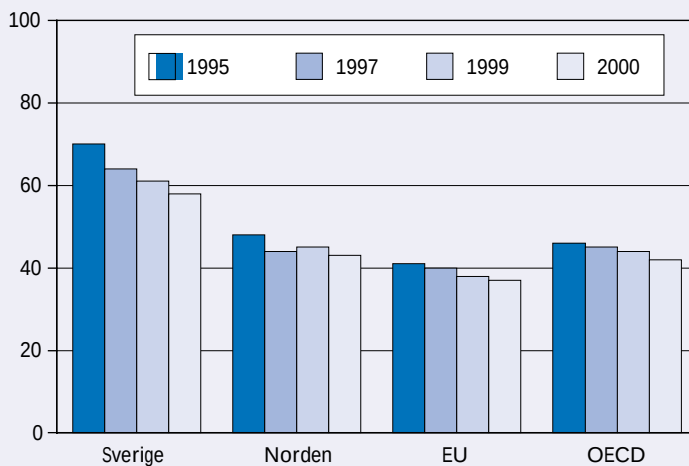
Utbildningskostnader per högskolestuderande i förhållande till BNP per capita

oecd-länderna och eu-länderna spenderade i genomsnitt 42 respektive 37 procent av bnp per capita på varje student år 2000. Under senare delen av 90-talet har procentandelen sjunkit något inom både oecd och eu. År 1995 var andelen inom oecd 46 procent och inom eu 41 procent.

Sverige är ett av de länder där andelen minskat mest (från 70 till 58 procent mellan 1995 och år 2000). Sverige låg högst med sina 70 procent bland samtliga oecd-länder 1995, för att därefter falla tillbaka till en delad fjärdeplats år 2000. Vidare kan konstateras att utbildningskostnaderna per heltidsstuderande högskolestudent i förhållande till bnp per capita har varit klart högst i Sverige bland de nordiska länderna under den senaste femårsperioden fram till år 2000.

Utbildningskostnader per högskolestuderande i förhållande till BNP per capita 1995, 1997, 1999 och 2000

Andel i procent

Källa: oecd, Education at a Glance, utgåvorna 1998, 2000, 2002 och 2003.

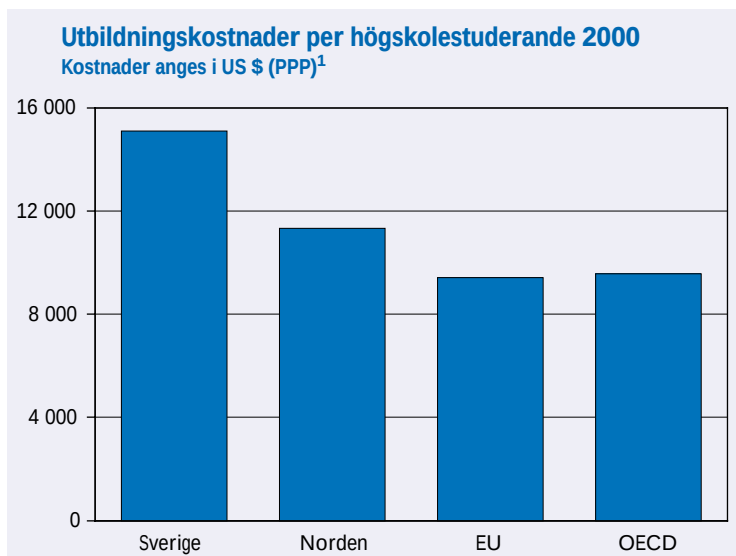
Kostnader per högskolestuderande

Det var stora variationer mellan oecd-ländernas kostnader per student i högre utbildning år 2000. I genomsnitt spenderades 9 571 us \$ per student.

I topp låg usa och Schweiz med 20 358 respektive 18 450 us \$ per student och i botten Polen med 3 222 us \$ per student.

Inom eu toppar Sverige med 15 097 us \$ per student och i botten återfinns Grekland med 3 402 us \$ per student. I genomsnitt satsade oecd-länderna år 2000 dubbelt så mycket per student på högskolenivå än på elever på grundskolenivå. Sverige satsade nästan 2,5 gånger mer på studerande på högskolenivå än på studerande på grundskolenivå.

Genomsnittet för de nordiska länderna och eu var 2,1 respektive 1,9, d.v.s. klart lägre än för Sverige och något lägre än oecd-genomsnittet.

Källa: oecd, Education at a Glance 2003.

1. ppp=Purchasing-power parity används för att internationella kostnadsjämförelser skall vara möjliga. ppp innebär att kostnaderna enligt landets valuta divideras med respektive lands "köpkraft".

Kurser och studiecirklar

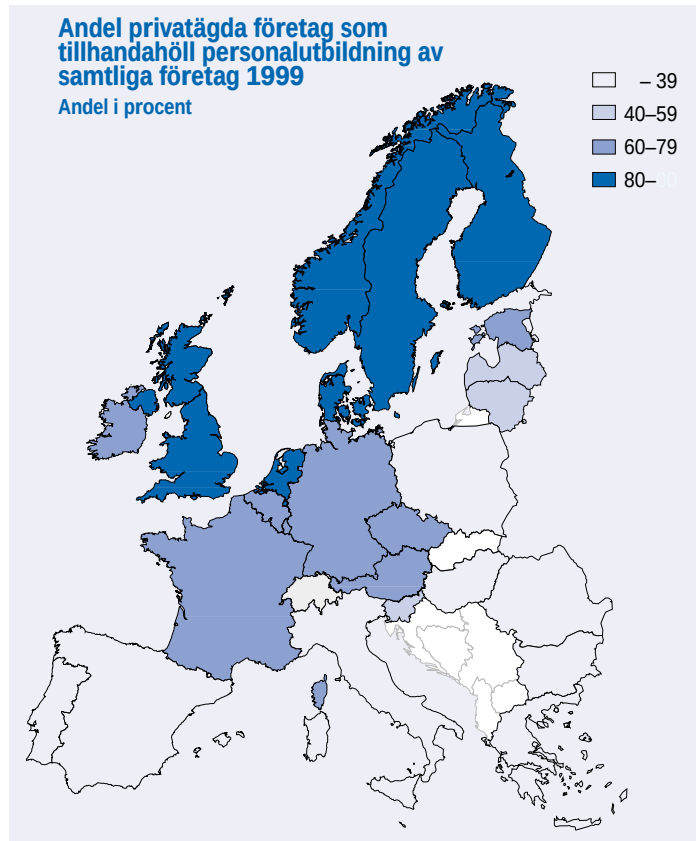
Personalutbildning i europeiskt perspektiv

Mål för och tillgång till personalutbildning

Våren 2002 förutsatte sig eu-ländernas utbildningsministrar att uppnå fem övergripande utbildningspolitiska mål senast år 2010 "till nytta för medborgarna och eu som helhet". Ett av de 5 strategiska målen är att alla eu-medborgare i alla åldrar skall ha tillgång till livslångt lärande. När det gäller livslångt lärande är personalutbildningen inom företagen en viktig del som bland annat minskar klyftorna i samhället och förbättrar företagets konkurrenskraft på den internationella marknaden.

Inom de europeiska länderna och eu-länderna föreligger stora skillnader när det gäller företagens satsningar på personalutbildning. I de nord- och nordvästeuropeiska länderna tillhandahåller företagen i mycket stor utsträckning personalutbildning samtidigt som dessa länder har ett stort utbud av formella utbildningar för de över 20 år. I Danmark och Sverige som ligger i topp inom Europa har mer än 9 av

Med personalutbildning avses deltagande i utbildning, kurser m.m. som helt eller delvis är finansierat av arbetsgivaren.

Källa: Publicerade resultat i Eurostats databas New Cronos, september 2002.

10 tillgång till personalutbildning. Bland många syd- och östeuropeiska länder hade år 1999 högst var tredje anställd tillgång till personalutbildning samtidigt som det formella utbildningsutbudet för vuxna var klart lägre än i de nordiska länder. Bland de undersökta europeiska länderna hade Rumänien den lägsta tillgången med 11 procent. Bland eu-länderna hade anställda i Grekland och Portugal lägst tillgång med 18 respektive 22 procent.

Andelen kursdeltagare samt antal kurstimmar per kursdeltagare 1999

	Andel kursdeltagare i procent av anställda		Kurstid per kursdeltagare
	Samtliga företag	Företag som tillhandahåller personalutbildning	Antal kurstimmar per år
Sverige	61	63	31
Danmark	53	55	41
Finland	50	54	36
Storbritannien	49	51	26
Norge	48	53	33
Frankrike	46	51	36
Tjeckien	42	49	25
Belgien	41	54	31
Irland	41	52	40
Nederländerna	41	44	37
Luxemburg	36	48	39
Tyskland	32	36	27
Slovenien	32	46	24
Österrike	31	35	29
Italien	26	47	32
Spanien	25	44	42
Estland	19	28	31
Portugal	17	45	38
Polen	16	33	28
Grekland	15	34	39
Bulgarien	13	28	35
Ungern	12	26	38
Lettland	12	25	34
Litauen	10	20	41
Rumänien	8	20	42

Deltagande

I Sverige liksom i flertalet europeiska länder är det vanligast att personalutbildning anordnas i form av kurser. Personalutbildning i anslutning till arbetssituationen är vanligast i Irland, Portugal och Belgien medan konferenser, seminarier m.m. är den vanligaste formen i bland annat de baltiska staterna.

Sverige hade år 1999 den klart högsta andelen kursdeltagare av samtliga anställda med 61 procent, följt av Danmark med 53 procent. I de flesta östeuropeiska länderna var andelen lägre än 20 procent, med Rumänien som lägst med 8 procent. Inom eu hade Grekland den

Källa: Publicerade resultat i Eurostat:s databas New Cronos, september 2002

lägsta andelen (15 procent). Den genomsnittliga kurstiden i Sverige (31 timmar per år) är dock kortare än genomsnittet för de europeiska länder (34 timmar) och eu-länderna (35 timmar). I exempelvis Spanien får bara var fjärde anställd tillgång till personalutbildning. Den genomsnittliga längden var dock 42 timmar per deltagare, vilket är klart mer än i Sverige.

Bland länderna inom eu är kurser i dataanvändning samt programmering och systemering vanligast. I de nordiska länderna är fördelningen på kursämnen relativt likartad fränsett att Sverige, Finland och Danmark har mer kurser inom personlig utveckling och arbetsliv, medan Norge har fler kurser inom försäljning och marknadsföring.

I samtliga undersökta länder i Europa tillhandahåller en stor andel av företagen inom finansiell verksamhet personalutbildning. I fem länder inom eu, däribland Sverige, tillhandahåller samtliga företag inom finansiell sektor personalutbildning. För övriga näringsgrenar finns vissa olikheter avseende förekomst av personalutbildning.

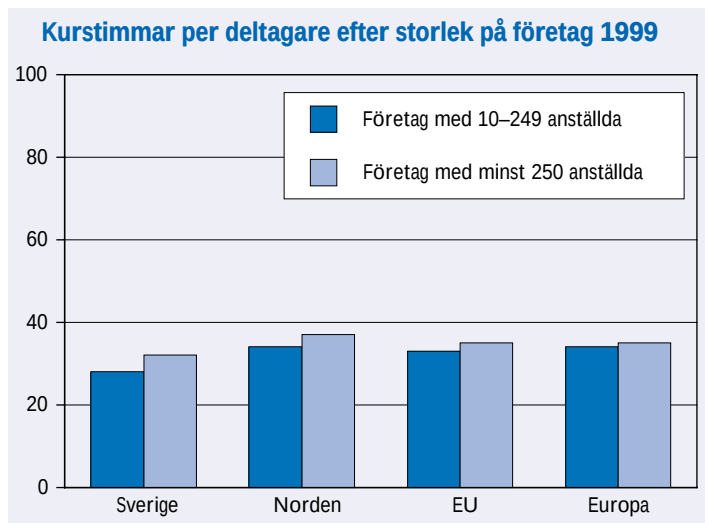
Endast 4 respektive 9 procent av företagen i Danmark och Sverige erbjöd inte någon form av personalutbildning. I Grekland och Rumänien var motsvarande siffra däremot 82 respektive 89 procent. Den vanligaste orsaken till att ett företag inte tillhandahåller personalutbildning är att man anser att de anställda redan har den utbildning som krävs. Två av tre företag i Sverige angav detta som huvudskäl till att inte tillhandahålla personalutbildning.

I samtliga länder i Europa var det vanligast att de stora företagen, med minst 250 anställda, erbjöd personalutbildning. Andelen som erbjöd personalutbildning av storföretagen översteg 90 procent i ett flertal länder, däribland Sverige, där nästan samtliga (99 procent) storföretag erbjöd personalutbildning.

De mindre företagen i Europa, 10–49 anställda, erbjöd personalutbildning i klart lägre utsträckning än storföretagen. Endast i Sverige och tre andra eu-länder var det minst 85 av 100 småföretag som tillhandahöll personalutbildning. Skillnaderna mellan de stora och små företagen inom eu var lägst inom Danmark och Sverige. Största skillnaderna fanns i Grekland och Spanien.

Skillnaden mellan stora och små företag, vad gäller att tillhandahålla personalutbildning, är liten bland de nordiska länderna i jämförelse med de övriga europeiska länderna.

I Sverige deltar dock de anställda i små och mellanstora företag i relativt korta kurser. Den genomsnittliga kurstiden per deltagare låg år 1999 på 28 timmar, att jämföras med Europa- och eu-genomsnitten på 34 respektive 33 timmar.

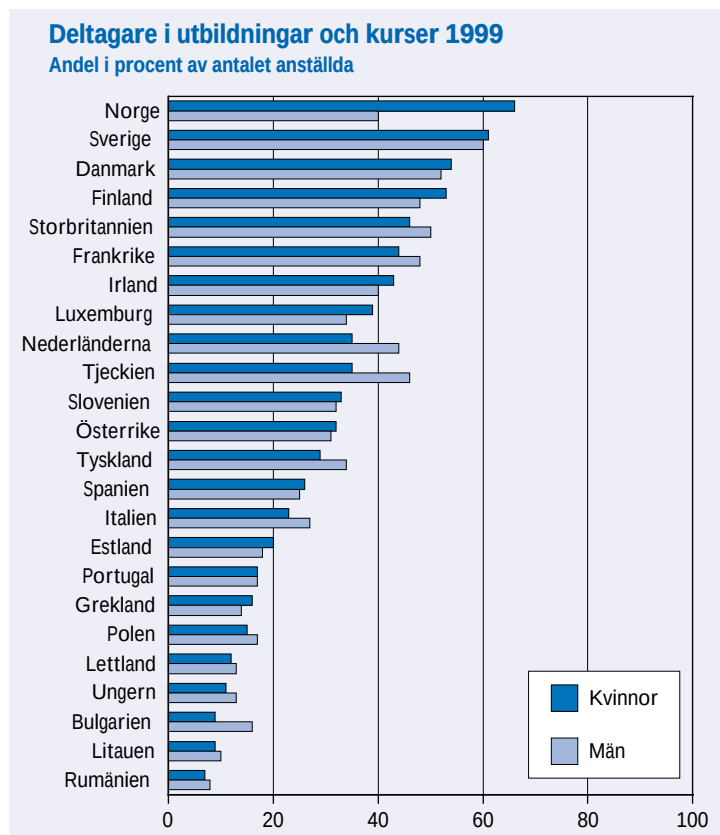

Källa : Publicerade resultat i Eurostats databas New Cronos, september 2002.

I de nordiska länderna deltar kvinnorna i större utsträckning i personalutbildning än sina medsystrar i övriga Europa. Deltagande sker oftast i kurser som är något kortare än genomsnittet för Europa. Danmark avviker dock markant med högst antal kurstimmar för kvinnor i hela Europa.

Skillnaden mellan kvinnor och män avseende andelen deltagare var år 1999 mindre än 10 procentenheter i samtliga länder förutom i Norge och Tjeckien. I Norge deltog kvinnor i kurser i betydligt högre utsträckning än män, medan det motsatta gällde i Tjeckien.

I de flesta länderna var skillnaden i kurstid relativt liten mellan män och kvinnor, mindre än 10 timmar per deltagare i genomsnitt. I Sverige skiljde bara 3 timmar. Endast i Danmark och Bulgarien deltog kvinnorna i betydligt längre kurser än männen.

Källa : Publicerade resultat i Eurostats databas New Cronos, september 2002.

Vad kostar personalutbildningen?

De svenska privata företagen om minst 10 anställda satsade 2,8 procent av den totala arbetskostnaden på personalutbildning. Sverige var därmed ett av fyra länder som satsade mer än 2,5 procent på personalutbildning. Kostnaderna för personalutbildningskurser i förhållande till den totala arbetskostnaden varierar relativt stort bland eu-länderna. I toppen låg Storbritannien och Danmark med 3,6 respektive 3,0 procent. Det höga värdet för Storbritannien förklaras bland annat av relativt låga arbetskostnader i förhållande till de direkta kurskostnaderna. I botten återfanns Portugal respektive Grekland med 1,2 respektive 0,9 procent.

De nio kandidatländerna till eu som ingick i undersökningen visar även de på en relativt stor spridning vad gäller satsningar på personalutbildning. Mest satsade Tjeckien och Estland med 1,9 respektive 1,8 procent och minst Litauen och Rumänien med 0,8 respektive 0,5 procent av den totala arbetskostnaden.

De största kostnadsposterna för de privatägda företagens personalutbildning är arbetskostnader för den tid personalen är på kurs, externa kursavgifter, och interna lärarkostnader. Inom eu varierade under 1999

Kostnader för personalutbildningskurser 1999

	Personalutbildnings- kostnaden	Kostnader per anställd
	Andel i procent av den totala arbetskostnaden	PPS ¹
Sverige	2,8	933
Norden	2,6	971
EU	2,1	762
Europa	1,7	581

1. pps=Purchasing-power standards står för köpkraftspariteter och används bl.a. för att kunna göra kostnadsjämförelser mellan olika länder genom hänsynstagande till prisskillnader mellan olika länder.

arbetskostnaderna samt de direkta kostnaderna för personalutbildningskurser per anställd från 1 167 pps¹ i Danmark till 416 pps i Österrike. Arbetskostnaderna var högst i Belgien (498 pps) och lägst i Österrike (168 pps). Arbetskostnaderna och de direkta kostnaderna för Sverige låg klart över genomsnittet med 415 pps respektive 518 pps.

Bland de nio kandidatländerna till eu varierade personalutbildningskostnaderna per anställd från 205 pps i Ungern till 109 pps i Rumänien.

Kostnad för personalutbildningskurser 1999

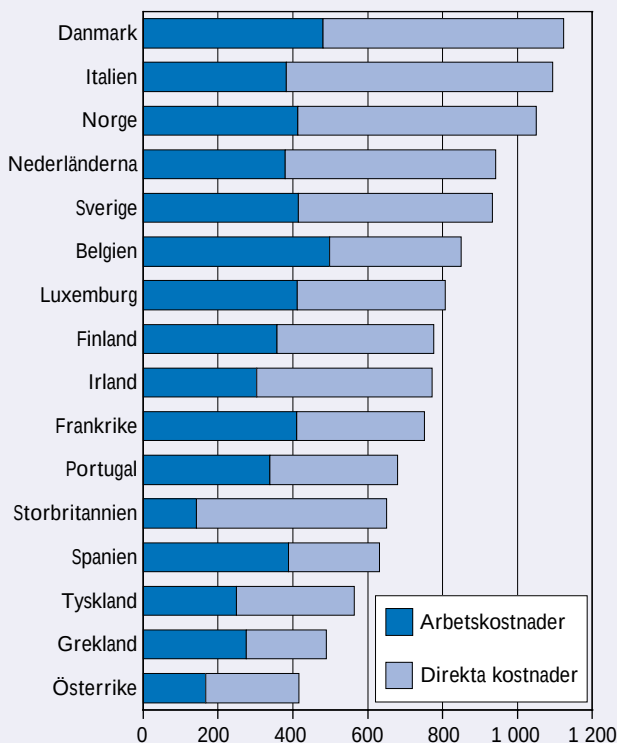
Andel i procent av total
arbetskostnad för alla företag

Storbritannien	3,6
Danmark	3,0
Nederländerna	2,8
Sverige	2,8
Frankrike	2,4
Finland	2,4
Irland	2,4
Norge	2,3
Tjeckien	1,9
Luxemburg	1,9
Estland	1,8
Italien	1,7
Belgien	1,6
Tyskland	1,5
Spanien	1,5
Slovenien	1,3
Österrike	1,3
Ungern	1,2
Portugal	1,2
Lettland	1,1
Bulgarien	1,0
Grekland	0,9
Polen	0,8
Litauen	0,8
Rumänien	0,5

Källa: Publicerade resultat i Eurostats databas New Cronos.

Arbetskostnader och direkta kostnader för personalutbildningskurser 1999

Uttryckt i köpkraftspariteter (PPS)¹ per anställd

Källa: Publicerade resultat i Eurostats databas New Cronos.

1. pps=Purchasing-power standards står för köpkraftspariteter och används bl.a. för att kunna göra kostnadsjämförelser mellan olika länder genom hänsynstagande till prisskillnader mellan olika länder.

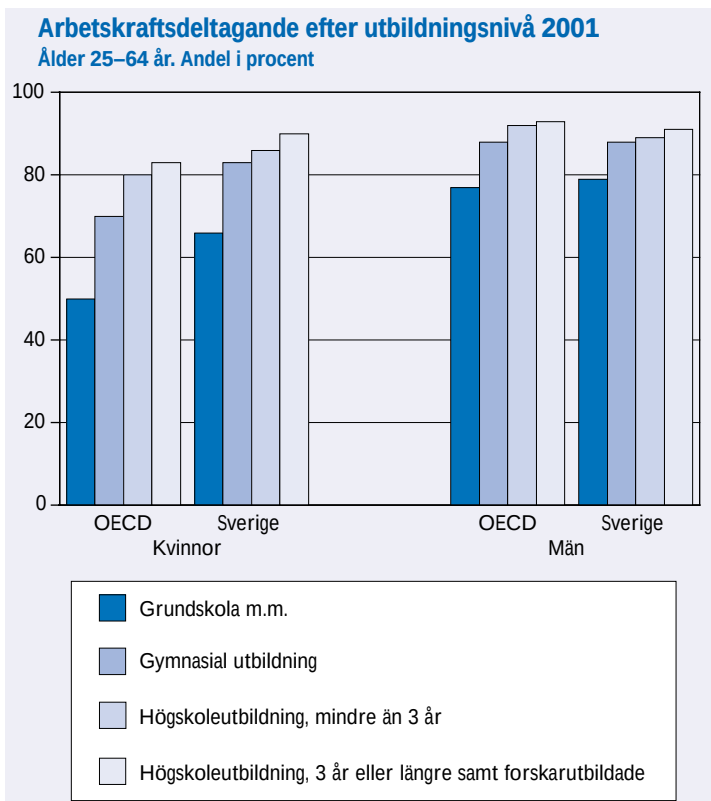
Utbildning – arbetsmarknad

Arbetskraftsdeltagande efter utbildningsnivå

I de flesta oecd-länderna, år 2001, var arbetskraftsdeltagandet högre bland personer med högre utbildning än i den övriga befolkningen. Denna skillnad var särskilt tydlig för kvinnorna. Inom oecd deltog i genomsnitt 83 procent av kvinnor i åldersgruppen 25-64 år med lång högskoleutbildning (inklusive forskarutbildning) i arbetskraften. Bland kvinnor med enbart grundskoleutbildning deltog endast 50 procent. Motsvarande siffror

för kvinnorna i Sverige var 90 respektive 66 procent.

För männen inom oecd var motsvarande värden 93 respektive 77 procent och i Sverige 91 respektive 79 procent.

Källa: oecd, Education at a Glance 2003.

Andel i studier och arbete

Andelen som studerar i åldersgruppen 20–29 år varierade i oecd-länderna mellan 44 procent (Danmark) och 8 procent (Turkiet) år 2001. I Sverige studerade var tredje i åldern 20–29 år. I Norden var det bara Norge som hade en lägre andel. Sverige och samtliga nordiska länder låg över genomsnittet för oecd avseende andelen studerande i de båda åldersgrupperna 20–24 år och 25–29 år. Vidare kan konstateras att Sverige och de nordiska länderna har en lägre andel, under 10 procent, som inte var i arbete eller studerade i åldersgruppen 20–29 år.

Uppgifterna i detta stycke avser första kvartalet år 2001 eller ett genomsnitt för årets tre första månader år 2001.

Andel i studier och arbete 2001

Andel i procent

	Studier	Arbete	Ej i arbete eller studier
Sverige			
20–24 år	42	48	10
25–29 år	23	70	7
Norden			
20–24 år	48	43	9
25–29 år	27	64	9
EU			
20–24 år	41	46	13
25–29 år	14	70	16
OECD			
20–24 år	37	47	16
25–29 år	13	69	18

Källa: oecd, Education at a Glance 2003.